

Streszczenie pracy doktorskiej mgr Nashwy Gaber
„The relief decoration of the funerary chapel of Shepsespuptah in Saqqara
(Late Vth Dynasty)”

Rozprawa doktorska mgr Nashwy Gaber jest naukowym opracowaniem i studium na temat grobowca skalnego egipskiego dostojnika o imieniu Shepsespuptah z przełomu 5./6. dynastii farańskiej (ok. 2300 p.n.e.). Grobowiec ten został odkryty w roku 2010 przez zespół archeologów egipskich reprezentujących Egipską Służbę Starożytności, pod kierownictwem prof. dr. Zahiego Hawassa. Położony jest na południowy-zachód od piramidy Dżesera (3. dynastia) i północny-zachód od piramidy Unisa (5. dynastia), tworząc zwarty zespół sepulkralny wraz z kilku innymi mastabami tego okresu. Jedna tych mastab, należąca do dostojnika Ia-Maat, opublikowana została już przez doktorantkę i wydana na Uniwersytecie Warszawskim (N. Gaber, *The Tomb of Ia-Maat in Saqqara*, Warsaw 2013).

Grobowiec Shepsespuptaha wyróżnia się niezwykle bogatą, po części unikatową dekoracją, zarówno w kaplicy grobowej, jak też w komorze na dnie szybu, który znajduje się poza kaplicą. W odróżnieniu od komór grobowych innych wysokich urzędników tego okresu, dekoracja ścian komory jest nie tylko malowana, lecz także opracowana reliefowo. Podobną technikę zastosowano w dekoracji ścian kaplicy. Wyróżniają się one bogactwem scen, których kompozycja, obejmująca wiele rejestrów i podrejestrów, jest niezwykle skomplikowana. Obok scen klasycznych pojawiają się motywy rzadko poświadczone w repertuarze reliefów grobowych okresu Starego Państwa. Do takich należy m.in. przedstawienie pustego krzesła przed stołem ofiarnym, poświadczone dotychczas tylko w jednym grobowcu tej epoki, mianowicie w mastabie Anchmahora przy piramidzie Tetiego.

Dysertacja Nashwy Gaber zawiera ponad 200 stron tekstu w języku angielskim, trzy plany i pionowe przekroje grobowca oraz 160 fotografii rozmieszczonych na 88 planszach. Po omówieniu celu i metod opracowania grobowca, w rozdziale wstępnym autorka prezentuje jego lokalizację i eksplorację wykopaliskową, podkreślając, że zaprezentowana dokumentacja została wykonana już po wykopaliskach i po częściowej rekonstrukcji ścian ze znalezionych osobno bloków .

W kolejnym rozdziale zaprezentowany został właściciel grobu i jego rodzina, głównie na podstawie wyjątkowo bogatej tytulatury, która ukazuje kolejne szczeble kariery Shepsespuptaha na dworze trzech kolejnych faraonów z przełomu 5. i 6. dynastii, tj. Dżedkare, Unisa i Tetiego.

Dekorację ścian ukazano w ścisłym związku z architekturą grobowca. Rozdział 4. prezentuje podziemną część grobowca tj. szyb i komorę grobową. Zgodnie z tradycją omawianego okresu, dekoracja ta składa się z dokładnego wyliczenia i wyobrażenia ofiar, a także listy ofiar i formuł ofiarnych. Naziemna część grobowca opisana jest szczegółowo w rozdziale 6. Do kaplicy grobowej prowadzą wykute w skale schody, a następnie dwa dziedzińce. Nad wejściem do kaplicy znajduje się architrav z długą inskrypcją pozwalającą datować akt erekcyjny mastaby na schyłek 5. dynastii.

Prezentację polichromowanych płaskorzeźb rozpoczyna autorka od ściany zachodniej, najważniejszej dla życia zmarłego w zaświatach i zawierającej t. zw. Ślepe Wrota usytuowane niemal pośrodku ściany. Do najciekawszych w tej części dekoracji należą sceny akwaticzne, które mają też znaczenie symboliczne, a więc sceny rybołówstwa, polowania z bumerangiem, zbiory papirusu i sceny z bydłem i połowem ryb. Równoległa, wschodnia ściana kaplicy podzielona została przez autorkę na część północną, środkową i południową, co pozwoliło klarownie przedstawić skomplikowaną kompozycję rejestrów i podrejestrów. Najważniejszym elementem tej części dekoracji jest długa lista ofiar towarzysząca wyobrażeniu stosu ofiarnego. Opis dekoracji kaplicy zamyka prezentacja ściany południowej ukazującej różne epizody życia codziennego, a także ściany północnej, na której przedstawiono sceny rytuału pogrzebowego, m. in. pielgrzymkę do świątyni Deltę i świątyni Południowych.

Każda część tej prezentacji zawiera szczegółowy opis scen, towarzyszące im inskrypcje w transliteracji i tłumaczeniu, a także odnośniki do podobnych wyobrażeń w innych grobowcach, wreszcie elementy dyskusji naukowej dotyczącej interpretacji poszczególnych scen. Każda scena jest ukazana na kolorowych planszach, już to w kontekście scen sąsiednich, już to w zbliżeniach fragmentarycznych.

Ostatni rozdział dysertacji zawiera dyskusję zmierzającą do określenia znaczenia grobowca w ramach nekropoli memfickiej, a także właściciela grobu w historii Starego Państwa. Najistotniejszym osiągnięciem tej ponad dwudziestostronicowej dyskusji jest dokładne

wydatowanie grobowca na przełom 5./6. dynastii, oraz wyodrębnienie kolejnych etapów rozwoju kariery jego właściciela. W tym celu wykorzystano wszelkie możliwe przesłanki, takie jak: lokalizacja i architektura grobowca, tematyka dekoracji i jej rozmieszczenie, dekoracja nadproża i ścian kaplicy, specyfika Ślepych Wrót, tytułatura właściciela grobu i jego rodziny, nazwy domen z kartuszami królewskimi i listy ofiar.

Wykaz skrótów i bibliografia obejmująca kilkanaście ostatnich stron tekstu, zamykają tekstualną część pracy.